

Justitiekommitténs betänkande 2019/20:JuU18

Samarbete mellan svenska och norska särskilda insatsgrupper i krissituationer

Sammanfattning

Utskottet föreslår att riksdagen godkänner ett avtal mellan Sverige och Norge om ömsesidigt bistånd mellan polisens särskilda insatsgrupper i krissituationer och antar de ändringar i lagen om internationellt polisiärt samarbete som krävs för att genomföra avtalet. Utskottet ställer sig även bakom regeringens förslag till ändringar i vapenlagen.

Förslagen innebär att den svenska polisen ska få ta emot bistånd från norska särskilda insatsgrupper. Biståndet ska lämnas till en svensk särskild insatsgrupp och kan bestå av utrustning, expertis eller genomförandet av operationer där norska tjänstemän agerar i en stödfunktion. Vid operationer av det senare slaget ska norska tjänstemän få ges polisiära befogenheter i Sverige.

Förslagen anknyter till de befintliga bestämmelserna om samarbete enligt Atlasrådsbeslutet, ett EU-beslut som genomfördes i svensk rätt 2017, och möjliggör ett sådant samarbete som hade varit möjligt om även Norge tillämpat rådsbeslutet.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 april 2020.

Utskottet föreslår även att riksdagen avslår två motionsyrkanden.

I betänkandet finns två reservationer (V).

De föreslagna ändringarna i lagen om internationellt polisiärt samarbete innebär att en förvaltningsuppgift som innefattar myndighetsutövning kan överlåtas till en annan stat. Lagändringen behöver därför beslutas med kvalificerad majoritet i riksdagen (10 kap. 8 § regeringsformen). Samma förfarande ska följas vid riksdagens godkännande av avtalet med Norge (10 kap. 3 § regeringsformen).

Behandlade förslag

Proposition 2019/20:38 Samarbete mellan svenska och norska särskilda insatsgrupper i krissituationer.

Två yrkanden i en följdmotion.

Innehållsförteckning

Utskottets förslag till riksdagsbeslut	4
Redogörelse för ärendet	5
Utskottets överväganden.....	6
Samarbete mellan svenska och norska särskilda insatsgrupper i krissituationer	6
Reservationer	13
1. Tillsynsmöjligheter vid främmande stats myndighetsutövning i Sverige, punkt 3 (V)	13
2. Utländska tjänstemäns användning av vapen i Sverige, punkt 4 (V)....	14
<i>Bilaga 1</i>	
Förteckning över behandlade förslag	15
Propositionen	15
Följdmotionen	15
<i>Bilaga 2</i>	
Regeringens lagförslag	16

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. **Samarbete mellan svenska och norska särskilda insatsgrupper i krissituationer**

Riksdagen

a) godkänner avtalet av den 4 september 2018 mellan Sveriges regering och Norges regering om ömsesidigt bistånd mellan polisens särskilda insatsgrupper i krissituationer,

b) antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (2017:496) om internationellt polisiärt samarbete.

Därmed bifaller riksdagen proposition 2019/20:38 punkterna 1 och 2.

2. **Lagförslaget i övrigt**

Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i vapenlagen (1996:67).

Därmed bifaller riksdagen proposition 2019/20:38 punkt 3.

3. **Tillsynsmöjligheter vid främmande stats myndighetsutövning i Sverige**

Riksdagen avslår motion

2019/20:3435 av Linda Westerlund Snecker m.fl. (V) yrkande 1.

Reservation 1 (V)

4. **Utländska tjänstemäns användning av vapen i Sverige**

Riksdagen avslår motion

2019/20:3435 av Linda Westerlund Snecker m.fl. (V) yrkande 2.

Reservation 2 (V)

Stockholm den 6 februari 2020

På justitieutskottets vägnar

Fredrik Lundh Sammeli

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Fredrik Lundh Sammeli (S), Ingemar Kihlström (KD), Petter Löberg (S), Magdalena Schröder (M), Adam Marttinen (SD), Maria Strömkvist (S), Linda Westerlund Snecker (V), Ellen Juntti (M), Katja Nyberg (SD), Joakim Sandell (S), Carina Ödebrink (S), Johan Pehrson (L), Bo Broman (SD), Rasmus Ling (MP), Mikael Damsgaard (M), Helena Vilhelmsson (C) och Mattias Ingeson (KD).

Redogörelse för ärendet

I betänkandet behandlar utskottet proposition 2019/20:38 Samarbete mellan svenska och norska särskilda insatsgrupper i krissituationer. I propositionen föreslår regeringen att riksdagen godkänner ett avtal mellan Sveriges regering och Norges regering om ömsesidigt bistånd mellan polisens särskilda insatsgrupper i krissituationer. Med anledning av avtalet föreslår regeringen även lagändringar i lagen (2017:496) om internationellt polisiärt samarbete och i vapenlagen (1996:67).

Avtalet i svensk lydelse finns som bilaga till propositionen.

Regeringens förslag till riksdagsbeslut återges i bilaga 1 i betänkandet. Regeringens lagförslag finns i bilaga 2.

En motion har väckts med anledning av propositionen. Förslagen i motionen finns i bilaga 1.

De föreslagna ändringarna i lagen om internationellt polisiärt samarbete innebär bl.a. att en förvaltningsuppgift som innefattar myndighetsutövning kan överlåtas till en annan stat. En sådan lagändring behöver beslutas med kvalificerad majoritet i riksdagen (10 kap. 8 § regeringsformen). Samma förfarande ska följas vid riksdagens godkännande av avtalet med Norge (10 kap. 3 § regeringsformen).

Utskottets överväganden

Samarbete mellan svenska och norska särskilda insatsgrupper i krissituationer

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen godkänner avtalet av den 4 september 2018 mellan Sveriges regering och Norges regering om ömsesidigt bistånd mellan polisens särskilda insatsgrupper i krissituationer. Vidare antar riksdagen regeringens förslag till ändringar i lagen om internationellt polisiärt samarbete och i vapenlagen.

Riksdagen avslår motionsyrkanden om tillsynsmöjligheter vid främmande stats myndighetsutövning i Sverige och om utländska tjänstemäns användning av vapen i Sverige.

Jämför reservation 1 (V) och 2 (V).

Bakgrund

Internationellt polissamarbete

I svensk rätt regleras internationellt polissamarbete bl.a. i lagen (2017:496) om internationellt polisiärt samarbete, som innehåller bestämmelser om dels operativt samarbete, dels uppgiftsutbyte. Bestämmelserna om operativt samarbete infördes vid genomförandet av Schengenkonventionen, ett avtal med Danmark om polissamarbete i Öresundsregionen, Prümrådsbeslutet¹ och Atlasrådsbeslutet².

Atlasrådsbeslutet innehåller bestämmelser om samarbete i krissituationer mellan EU:s medlemsstaters särskilda insatsgrupper. De svenska regler som har införts med anledning av Atlasrådsbeslutet innebär att Polismyndigheten och Säkerhetspolisen får samarbeta med utländska särskilda insatsgrupper. Samarbetet kan bl.a. bestå i genomförandet av operationer där utländska tjänstemän agerar i en stödfunktion (4 kap. 4 § lagen om internationellt polisiärt samarbete). Möjligheterna gäller i förhållande till stater som tillämpar Atlasrådsbeslutet. Norge är inte medlem i EU och har inte ingått något avtal med unionen om anslutning till Atlasrådsbeslutet.

¹ Rådets beslut 2008/615/RIF av den 23 juni 2008 om ett fördjupat gränsöverskridande samarbete, särskilt för bekämpning av terrorism och gränsöverskridande brottslighet.

² Rådets beslut 2008/617/RIF av den 23 juni 2008 om förbättrat samarbete i krissituationer mellan Europeiska unionens medlemsstaters särskilda insatsgrupper.

Avtalet mellan Sverige och Norge

Sverige och Norge undertecknade i september 2018 ett avtal om samarbete mellan särskilda insatsgrupper i krissituationer. Syftet med avtalet är att säkerställa ett effektivt samarbete mellan de särskilda insatsgrupperna i Sverige och Norge, så att de snabbt ska kunna bistå varandra i samband med hanteringen av krissituationer när uppdraget kan genomföras på ett bättre sätt genom ett sådant samarbete. Avtalet fastställer övergripande ramar och bestämmelser som ska göra det möjligt att ge bistånd och verka på den andra stats territorium om bistånd begärs (artikel 1).

Avtalet med Norge gäller för ömsesidigt bistånd mellan svenska och norska särskilda insatsgrupper i samband med hanteringen av krissituationer på respektive stats territorium. Avtalet hänvisar till både Prümrådsbeslutet och Atlasrådsbeslutet (artikel 2).

Särskilda insatsgrupper definieras som brottsbekämpande myndigheters enheter som är specialiserade på att hantera krissituationer. För svensk del avses en brottsbekämpande enhet som för en enskild insats pekas ut av en behörig svensk myndighet i enlighet med nationell lagstiftning, exempelvis polisens nationella insatsstyrka eller det nationella bombskyddet (artikel 3).

Krissituation definieras som varje situation där en behörig myndighet i en stat har skäl att tro att det föreligger en straffbar handling som innebär ett allvarligt, direkt hot mot personer, egendom, infrastruktur eller institutioner i staten. För norsk del kan det gälla situationer med terrorism, gisslantagning, kapning och annan grov kriminalitet där liv och hälsa eller viktiga samhällsintressen är hotade. Sverige kan begära bistånd exempelvis i situationer som omfattar handlingar som kan utgöra terroristbrott enligt nationell rätt (artikel 3).

En begäran om bistånd kan göras när det anses lämpligt i samband med hanteringen av en krissituation. Begäran kan omfatta operativt stöd och tillhandahållande av utrustning eller expertis. De praktiska detaljer och bestämmelser om genomförande som ska komplettera avtalet ska avtalas direkt mellan respektive stats behöriga myndighet inför varje biståndsuppdrag (artikel 4).

En begäran om bistånd kan göras av en behörig myndighet i värdstaten (dvs. den stat där samarbete ska ske). Begäran kan beviljas, helt eller delvis, eller avslås. Den mottagande myndigheten kan även föreslå en annan typ av åtgärd (artikel 4).

När det gäller genomförandet av ett biståndsuppdrag ska inlånade tjänstemän som ingår i en särskild insatsgrupp i värdstaten vidta de åtgärder som är nödvändiga för att ge det avtalade biståndet, om så krävs med användning av maktmedel och vapen. Tjänstemännen ska verka i enlighet med värdstatens lagar och regler, samt inom ramen för sina befogenheter enligt sin stats nationella lagstiftning. Tjänstemännen ska verka på värdstatens ansvar och under dess bemyndigande och ledning. De ska följa de instruktioner som ges av värdstatens behöriga myndighet (artiklarna 5 och 6).

Inlånade tjänstemän ska ges de befogenheter som är nödvändiga för att kunna ge det avtalade biståndet. Polisiära befogenheter kan ges till inlånade tjänstemän som har polisiära befogenheter i sin hemstat. Inlånade tjänstemän som deltar i en operation i värdstaten får bära sin nationella tjänsteuniform och ska alltid kunna styrka sin behörighet och identitet (artikel 7).

Inlånade polismän som ges polisiära befogenheter i värdstaten ska ha samma rätt att använda tjänstevapen och annan utrustning som värdstatens polismän. Andra tjänstemän ska bara få använda tjänstevapen och annan liknande utrustning i nödvärnssituationer. För att polismän ska få använda vapen och annan utrustning ska den motsvara den som värdstatens polismän använder (artikel 8).

Om inlånade tjänstemän orsakar skador under en insats, ska värdstaten ansvara för skadorna i enlighet med sin nationella lagstiftning. Skador hos den andra statens myndighet eller tjänstemän ska inte ersättas. Värdstaten har i vissa fall en regressrätt mot tjänstemännens hemstat (artikel 11).

Utländska tjänstemän ska i straffrättsligt hänseende jämföras med värdstatens tjänstemän, om inget annat följer av ett annat avtal som är bindande för staterna (artikel 11).

Utländska tjänstemän ska i tjänsterättsligt hänseende, särskilt vad gäller disciplinära bestämmelser, omfattas av den tillämpliga lagstiftningen i sin egen stat (artikel 12).

Propositionen

Avtalets godkännande och genomförande

Regeringen föreslår att riksdagen godkänner avtalet med Norge om samarbete mellan särskilda insatsgrupper i krissituationer. Avtalet bör enligt regeringen genomföras genom bestämmelser i lagen om internationellt polisiärt samarbete. Regeringen framhåller att avtalet med Norge har tagits fram för att möjliggöra ett sådant samarbete mellan svenska och norska särskilda insatsgrupper som hade varit möjligt om Norge tillämpat Atlasrådsbeslutet. Om avtalet genomförs kan norska tjänstemän, i de situationer som avtalet gäller, förstärka den svenska polisens förmåga på ett sätt som inte är möjligt i dag.

Samarbete mellan särskilda insatsgrupper i Sverige

Regeringen föreslår att bistånd från norska särskilda insatsgrupper enligt avtalet med Norge ska få begäras av regeringen, Polismyndigheten och Säkerhetspolisen. Bistånd ska få begäras om det är lämpligt och för att förhindra eller på annat sätt ingripa mot en handling som kan utgöra brott enligt lagen (2003:148) om straff för terroristbrott.

För att Polismyndigheten eller Säkerhetspolisen ska få begära bistånd ska regeringen ha lämnat sitt medgivande. Regeringens medgivande ska dock inte krävas i brådskande fall som kan innebära fara för människors liv eller hälsa

eller för omfattande förstörelse av egendom. Polismyndigheten eller Säkerhetspolisen ska omedelbart underrätta regeringen om bistånd har begärts utan regeringens medgivande. Regeringen ska därefter pröva om beslutet att begära bistånd ska undanröjas eller bestå.

Polismyndigheten och Säkerhetspolisen ska samråda med varandra innan regeringens medgivande begärs. Om myndigheterna begärt bistånd utan regeringens medgivande ska de underrätta varandra om det.

Innan ett samarbete enligt avtalet med Norge påbörjas ska en överenskommelse om samarbetet ingås med Norge. Överenskommelsen ska få ingås av regeringen, Polismyndigheten eller Säkerhetspolisen.

En överenskommelse som innebär att norska tjänstemän ska delta i samarbete i Sverige ska avse en särskild insats som är klart avgränsad. Överenskommelsen ska reglera samarbetets särskilda syfte, vilket bistånd den norska myndigheten ska ge, på vilken tid och plats samarbetet ska genomföras, vilka norska tjänstemän som ska delta, hur ledning ska utövas, vilka befogenheter tjänstemännen ska ha samt vilka vapen och vilken annan liknande utrustning de ska få inneha.

Norska tjänstemän ska få delta i samarbete enligt avtalet med Norge om de är lämpliga för uppgiften och anställda vid en samverkande myndighet. De ska stå under ledning av Polismyndigheten eller Säkerhetspolisen.

Norska tjänstemän som deltar i operationer enligt avtalet med Norge och har polisiära befogenheter i Norge ska få ges de befogenheter som svenska polismän har enligt polislagen (1984:387). De ska också få ges de befogenheter som svenska polismän har att

- gripa någon enligt 24 kap. 7 § första stycket rättegångsbalken
- ta föremål i beslag enligt 27 kap. 4 § rättegångsbalken
- förbjuda tillträde till ett visst område eller vidta andra åtgärder enligt 27 kap. 15 § rättegångsbalken
- besluta om kroppsvisitation enligt 28 kap. 13 § rättegångsbalken.

Norska tjänstemän som getts polisiära befogenheter vid samarbete enligt avtalet med Norge ska ha samma rätt att använda tjänstevapen och liknande utrustning som svenska polismän har enligt lag eller annan författning. Andra norska tjänstemän ska få använda tjänstevapen och liknande utrustning bara i nödvärnssituationer. För att få användas ska utrustningen motsvara den som svenska polismän använder.

Samarbete enligt avtalet med Norge kan innebära att förvaltningsuppgifter överläts till en annan stat. För att regeringen eller någon annan myndighet ska få göra detta krävs enligt 10 kap. 8 § regeringsformen ett bemyndigande från riksdagen. Riksdagen föreslås därför bemyndiga regeringen, Polismyndigheten och Säkerhetspolisen att överlåta förvaltningsuppgifter till Norge vid samarbete enligt avtalet med Norge.

Regeringen föreslår att samarbete enligt avtalet med Norge ska regleras i ett nytt kapitel i lagen om internationellt polisiärt samarbete. Regleringen ska ange vilka svenska myndigheter som får begära bistånd enligt avtalet och vad

biståndet kan bestå av. Regleringen av samarbetet ska i övrigt få sitt innehåll genom en hänvisning till bestämmelserna om samarbete enligt Atlasrådsbeslutet.

Norska tjänstemäns ställning vid samarbete mellan särskilda insatsgrupper i Sverige m.m.

I 5 kap. lagen om internationellt polisiärt samarbete finns vissa gemensamma bestämmelser för operativt samarbete enligt bl.a. Prömrådsbeslutet och Atlasrådsbeslutet. Regeringen anser att bestämmelserna i 5 kap. bör gälla också vid samarbete enligt avtalet med Norge.

När norska tjänstemän som deltar i samarbete enligt avtalet med Norge utövar sina befogenheter ska de således vara skyldiga att följa svensk rätt och instruktioner som meddelas av Polismyndigheten eller Säkerhetspolisen. Tjänstemännen ska alltid kunna styrka sin behörighet och identitet.

Brottsbalkens regler om tjänstemäns särskilda straffrättsliga skydd och ansvar ska vidare vara tillämpliga på norska tjänstemän som deltar i samarbete enligt avtalet med Norge. Brottsbalkens förbud mot olaga diskriminering ska också vara tillämpligt på tjänstemännen.

Den svenska staten ska ersätta skador som norska tjänstemän orsakar vid samarbete enligt avtalet med Norge. Skadorna ska ersättas som om de har vållats av en svensk tjänsteman. Den svenska staten ska inte ersätta skador som svenska tjänstemän vållar vid samarbete i Norge.

Regeringen anser inte att det bör införas några bestämmelser om tillsyn över norska tjänstemän. Svenska tjänstemän står under tillsyn av bl.a. Riksdagens ombudsmän (JO) och Justitiekanslern (JK). Enligt artikel 12 i avtalet med Norge ska utländska tjänstemän i tjänsterättsligt hänseende, särskilt när det gäller disciplinära bestämmelser, omfattas av lagstiftningen i sin hemstat. Vid genomförandet av Prömrådsbeslutets och Atlasrådsbeslutets bestämmelser om operativt samarbete bedömdes att motsvarande reglering i Prömrådsbeslutet var svår att förena med en ordning där utländska tjänstemän ställs under JO:s och JK:s tillsyn (se prop. 2016/17:139 s. 71). Att ställa norska tjänstemän under svensk tillsyn skulle också avvika från vad som gäller i dag när utländska tjänstemän tjänstgör i Sverige enligt lagen om internationellt polisiärt samarbete. Regeringen anser därför att de norska tjänstemännen inte bör stå under tillsyn av JO eller JK. Regeringen framhåller i det sammanhanget att samarbete enligt avtalet med Norge inte som sådant är undantaget från svensk tillsyn. Eftersom insatser inom ramen för samarbetet ska ledas av Polismyndigheten eller Säkerhetspolisen omfattas insatserna av tillsynen. Det ger JO och JK möjlighet att, inom ramen för en granskning av en insats, utreda och bedöma även norska tjänstemäns agerande. En sådan granskning kan resultera i kritik mot den svenska myndigheten eller ett svenskt befäl.

Underlättande av återinförelse av utrustning

Enligt 2 kap. 1 § vapenlagen krävs tillstånd för att föra in skjutvapen eller ammunition till Sverige. I propositionen anför regeringen att det saknas skäl att upprätthålla kravet på tillstånd till införelse när det gäller tjänstevapen eller ammunition till sådana vapen. Ett undantag från kravet skulle enligt regeringen underlätta återinförelse av skjutvapen och ammunition som svenska tjänstemän använt vid samarbete enligt avtalet med Norge, men också återinförelse efter annat internationellt samarbete. Regeringen föreslår därför att den ska bemyndigas att meddela föreskrifter om att vapenlagens krav på tillstånd inte ska gälla införelse av skjutvapen som lämnats över från staten till statliga tjänstemän eller personer som tillhör det militära försvaret, räddningstjänsten, Polismyndigheten eller Säkerhetspolisen, eller ammunition till sådana vapen.

Ikraftträdande

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 april 2020.

Tidigare riksdagsbehandling

Våren 2017 behandlade utskottet regeringens proposition 2016/17:139 Nya möjligheter till operativt polissamarbete med andra stater. I propositionen föreslog regeringen bl.a. de lagändringar som krävdes för att i svensk rätt genomföra bestämmelserna om operativt polissamarbete i Prömrådsbeslutet och Atlasrådsbeslutet. I samband med det behandlade utskottet även en motion om främmande staters myndighetsutövning i Sverige och utländska tjänstemäns rätt att använda vapen. Utskottet anförde bl.a. följande i sitt ställningstagande (bet. 2016/17:JuU27 s. 11 f.):

Utskottet delar regeringens uppfattning att den ökade rörligheten över gränserna och behovet av skydd mot terroristattentat och annan grov brottslighet ställer allt större krav på internationell samverkan. Utskottet ser därför positivt på de nya möjligheter till operativt samarbete med andra stater som Prömrådsbeslutet och Atlasrådsbeslutet ger. Utskottet delar även regeringens uppfattning att detta samarbete bör regleras i en ny lag som ersätter den nu gällande lagen om internationellt polisiärt samarbete.

Utskottet anser att det faktum att initiativ till samarbete med stöd av de båda besluten ska tas på myndighetsnivå och att det i fråga om samarbete med stöd av Atlasrådsbeslutet dessutom fordras medgivande av regeringen ger garantier för att samverkan enligt besluten sker i en från rättssäkerhetssynpunkt godtagbar ordning.

Utskottet konstaterar vidare att brottsbalkens regler om tjänstemäns särskilda straffrättsliga skydd och ansvar ska vara tillämpliga på utländska tjänstemän som deltar i samarbete enligt de båda besluten och att svenska staten ska ersätta skador som utländska tjänstemän orsakar vid samarbete enligt besluten. De utländska tjänstemännen står som framgår också indirekt under tillsyn eftersom de aktuella insatserna ska stå under ledning av Polismyndigheten eller Säkerhetspolisen, som omfattas av tillsyn av JO och JK. Mot denna bakgrund anser utskottet att utländska tjänstemäns deltagande och rätt till myndighetsutövning har fått en tillfredsställande

reglering, även om propositionen inte innehåller några bestämmelser om tillsyn över utländska tjänstemän som deltar i samarbete enligt beslutet. Utskottet ser därför inte skäl att ställa sig bakom det tillkännagivande som efterfrågas i motion 2016/17:3679 (V). Motionsyrkandet avstyrks.

Utskottet föreslår sammanfattningsvis att riksdagen antar de lagförslag som lämnas i propositionen och avslår motionsyrkandet.

Riksdagen beslutade i enlighet med utskottets förslag (rskr. 2016/17:273).

Motionen

Linda Westerlund Snecker m.fl. (V) anför i kommittémotion 2019/20:3435 yrkande 1 att regeringen bör återkomma till riksdagen med ett förslag om stärkta tillsynsmöjligheter för JO och JK vid främmande stats myndighetsutövning i Sverige. Motionärerna framhåller bl.a. att JO och JK fyller viktiga funktioner för att upprätthålla rättssäkerhet och kvalitet i myndighetsutövningen. Det är därför viktigt att bedömningar som görs av dessa myndigheter får återverkningar på de utländska polismän som agerar i Sverige. I yrkande 2 efterfrågas en översyn av utländska tjänstemäns möjlighet att på ett rättssäkert och tydligt avgränsat sätt använda vapen i Sverige.

Utskottets ställningstagande

Som utskottet tidigare anför ställer den ökade rörligheten över gränserna och behovet av skydd mot terroristattentat och annan grov brottslighet allt större krav på internationell samverkan. För att den svenska förmågan att bekämpa terrorism ska stärkas ytterligare anser utskottet, i likhet med regeringen, att riksdagen bör godkänna avtalet med Norge om samarbete mellan särskilda insatsgrupper i krissituationer. Utskottet delar även regeringens uppfattning att avtalet bör genomföras genom bestämmelser i lagen om internationellt polisiärt samarbete.

De föreslagna ändringarna i lagen om internationellt polisiärt samarbete motsvarar det som redan gäller vid insatser enligt Atlasrådsbeslutet. Som framgått ovan ansåg utskottet i samband med genomförandet av Atlasrådsbeslutet att utländska tjänstemäns deltagande och rätt till myndighetsutövning fick en tillfredsställande reglering, även om den inte innehåller några bestämmelser om tillsyn över utländska tjänstemän. Utskottet vidhåller den bedömningen och ser därför inte skäl för riksdagen att göra något sådant tillkännagivande om svenska myndigheters tillsynsmöjligheter eller utländska tjänstemäns användning av vapen som efterfrågas i motion 2019/20:3435 (V) yrkandena 1 och 2. Motionsyrkandena avstyrks.

Utskottet ställer sig även bakom regeringens förslag till ändringar i vapenlagen.

Sammanfattningsvis föreslår utskottet att riksdagen godkänner avtalet med Norge, antar de lagförslag som lämnas i propositionen och avslår motionsyrkandena.

Reservationer

1. Tillsynsmöjligheter vid främmande stats myndighetsutövning i Sverige, punkt 3 (V)

av Linda Westerlund Snecker (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2019/20:3435 av Linda Westerlund Snecker m.fl. (V) yrkande 1.

Ställningstagande

Jag delar regeringens bedömning att det är viktigt med internationellt samarbete och är därför positivt inställd till att samarbeta med andra länder för att exempelvis bekämpa allvarlig brottslighet och lämna bistånd vid naturkatastrofer och kriser. Ett utökat gränsöverskridande samarbete får dock inte försvaga rättssäkerheten.

Enligt min mening är det mycket bekymmersamt att de utländska poliser som kan komma att verka i Sverige enligt såväl gällande som föreslagna bestämmelser inte är underställda svenska myndigheters tillsyn. Samarbetsinsatserna kommer visserligen att stå under ledning av Polismyndigheten, vilket regeringen menar ger JO och JK möjlighet att inom ramen för sina granskningar av svensk polis även beakta, utreda och bedöma utländska tjänstemäns agerande. JO och JK fyller viktiga funktioner för att upprätthålla rättssäkerhet och kvalitet i myndighetsutövningen. Det är därför viktigt att bedömningar som görs av dessa myndigheter får återverkningar på de utländska polismän som agerar i Sverige. I likhet med remissinstansen Sveriges advokatsamfund anser jag att det är tveksamt om det är tillräckligt att Polismyndigheten omfattas av tillsynen. Mot bakgrund av att de utländska tjänstemännen inte kommer att stå direkt under JO:s och JK:s tillsyn ifrågasätter jag om de nya samarbetsformerna verkligen kan sägas vara omgärdade av tillräckliga rättssäkerhetsgarantier. Jag anser inte att det är en tillräckligt god ordning att förlita sig på att JO och JK självmant utreder utländska tjänstemäns agerande i Sverige och att de utländska myndigheterna sedan rättar sig efter de synpunkter som framförs. Att inte låta utländsk polis vara underställd JO:s och JK:s tillsyn kan även komma att uppfattas som att dessa tjänstemän har en särställning, vilket i sin tur kan hota tilltron till systemet.

Regeringen bör därför återkomma till riksdagen med ett förslag om stärkta tillsynsmöjligheter för JO och JK vid främmande stats myndighetsutövning i Sverige.

2. Utländska tjänstemäns användning av vapen i Sverige, punkt 4 (V)

av Linda Westerlund Snecker (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2019/20:3435 av Linda Westerlund Snecker m.fl. (V) yrkande 2.

Ställningstagande

Statens våldsmonopol måste enligt min mening vara särskilt omgärdat av rättssäkerhetsgarantier. Regeringen föreslår att en överenskommelse som innebär att norska tjänstemän ska delta i samarbete i Sverige ska avse en insats som är klart avgränsad. Överenskommelsen ska bl.a. reglera insatsens syfte, tid och plats, vilka norska tjänstemän som ska delta och vilka befogenheter och vapen de ska få ha. De norska tjänstemän som getts polisiära befogenheter vid samarbete ska ha samma rätt att använda tjänstevapen eller annan utrustning som svenska poliser har. Den föreslagna regleringen motsvarar det som redan gäller för poliser från andra EU-länder enligt lagen om internationellt polisiärt samarbete. Jag anser att det är djupt problematiskt att delar av statens yttersta myndighetsutövning på detta sätt kan delegeras till utländska tjänstemän utan att frågan om rättssäkerhet nämnvärt har utretts. Dessutom är bristen på svenska myndigheters kontrollmöjligheter uppenbar. Jag anser inte att regeringens förslag om vad en överenskommelse om samarbete ska innehålla för att vara avgränsad är tillräckligt tydligt. Jag inser dock att det finns allvarliga situationer, t.ex. ett pågående terrorbrott, där polisiärt samarbete kan behöva innefatta utländska polisens användande av vapen. För att denna befogenhet ska framstå som proportionerlig bör emellertid frågan om rättssäkerhet och tydliga avgränsningar utredas ytterligare.

Regeringen bör därför tillsätta en utredning för att se över frågan om hur vapen kan få användas på ett rättssäkert och tydligt avgränsat sätt av utländska tjänstemän i Sverige.

BILAGA 1

Förteckning över behandlade förslag

Propositionen

Proposition 2019/20:38 Samarbete mellan svenska och norska särskilda insatsgrupper i krissituationer:

1. Riksdagen godkänner avtalet av den 4 september 2018 mellan Sveriges regering och Norges regering om ömsesidigt bistånd mellan polisens särskilda insatsgrupper i krissituationer (avsnitt 5.2).
2. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (2017:496) om internationellt polisiärt samarbete.
3. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i vapenlagen (1996:67).

Följdmotionen

2019/20:3435 av Linda Westerlund Snecker m.fl. (V):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma till riksdagen med ett förslag om stärkta tillsynsmöjligheter för Justitieombudsmannen och Justitiekanslern vid främmande stats myndighetsutövning i Sverige och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör tillsätta en utredning för att se över frågan om hur vapen kan få användas på ett rättssäkert och tydligt avgränsat sätt av utländska tjänstemän i Sverige och tillkännager detta för regeringen.

BILAGA 2

Regeringens lagförslag

2 Förslag till lag om ändring i lagen (2017:496)
om internationellt polisiärt samarbete

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (2017:496) om internationellt polisiärt samarbete

dels att 1 kap. 3 §, 5 kap. 4 § och rubriken till 5 kap. ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas ett nytt kapitel, 4 a kap., av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap.

3 §

I lagen avses med

– *Schengenkonventionen*: konventionen om tillämpning av Schengenavtalet av den 14 juni 1985,

– *avtalet med Danmark*: avtalet av den 6 oktober 1999 mellan Konungariket Sveriges regering och Konungariket Danmarks regering om polisiärt samarbete i Öresundsregionen,

– *Öresundsförbindelsen*: den fasta förbindelsen över Öresund som den definieras i artikel 2 i avtalet med Danmark,

– *Prümrådsbeslutet*: rådets beslut 2008/615/RIF av den 23 juni 2008 om ett fördjupat gränsöverskridande samarbete, särskilt för bekämpning av terrorism och gränsöverskridande brottslighet,

– *Atlasrådsbeslutet*: rådets beslut 2008/617/RIF av den 23 juni 2008 om förbättrat samarbete i krissituationer mellan Europeiska unionens medlemsstaters särskilda insatsgrupper,

– *avtalet med Norge*: avtalet av den 4 september 2018 mellan Sveriges regering och Norges regering om ömsesidigt bistånd mellan polisens särskilda insatsgrupper i krissituationer,

– *referensuppgifter*: registeruppgifter som inte röjer identiteten på en person, antingen i form av en sifferbeteckning och ett fingeravtryck eller en sifferbeteckning och en dna-profil från den ickekodifierande delen av personens dna,

– *CBE-direktivet*: Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2015/413 av den 11 mars 2015 om underlättande av gränsöverskridande informationsutbyte om trafiksäkerhetsrelaterade brott, i den ursprungliga lydelsen,

- *VIS-rådsbeslutet*: rådets beslut 2008/633/RIF av den 23 juni 2008 om åtkomst till informationssystemet för viseringar (VIS) för sökningar för medlemsstaternas utsedda myndigheter och för Europol i syfte att förhindra, upptäcka och utreda terroristbrott och andra grova brott, och
- *avtalet med USA*: avtalet av den 16 december 2011 mellan Konungariket Sveriges regering och Amerikas förenta staters regering om ett förstärkt samarbete för att förebygga och bekämpa brottslighet.

4 a kap. Operativt samarbete enligt avtalet med Norge

1 §

Regeringen, Polismyndigheten och Säkerhetspolisen får begära bistånd från en särskild insatsgrupp i Norge enligt avtalet med Norge.

Biståndet ska lämnas till en svensk särskild insatsgrupp och kan bestå av utrustning, expertis eller genomförandet av operationer där norska tjänstemän agerar i en stödfunktion.

2 §

Bestämmelserna i 4 kap. 5–11 §§ om samarbete enligt Atlasrådsbeslutet ska också tillämpas på samarbete enligt avtalet med Norge.

3 §

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela föreskrifter om operativt samarbete enligt avtalet med Norge.

5 kap. Gemensamma bestämmelser för operativt samarbete enligt Schengenkonventionen, avtalet med Danmark, Prümrådsbeslutet och Atlasrådsbeslutet

5 kap. Gemensamma bestämmelser för operativt samarbete enligt Schengenkonventionen, avtalet med Danmark, Prümrådsbeslutet, Atlasrådsbeslutet och avtalet med Norge

4 §

Bestämmelser om svenska statens skyldighet att ersätta skador som svenska tjänstemän vållar ska inte vara tillämpliga när skadorna vållas i en annan stat i samband

Bestämmelser om svenska statens skyldighet att ersätta skador som svenska tjänstemän vållar ska inte vara tillämpliga när skadorna vållas i en annan stat i

med gränsöverskridande övervakning eller förföljande enligt Schengenkonventionen. Detsamma ska gälla när skadorna vållas i samband med samarbete enligt avtalet med Danmark, Prümrådsbeslutet eller Atlasrådsbeslutet.

samband med gränsöverskridande övervakning eller förföljande enligt Schengenkonventionen. Detsamma ska gälla när skadorna vållas i samband med samarbete enligt avtalet med Danmark, Prümrådsbeslutet, Atlasrådsbeslutet eller avtalet med Norge.

Denna lag träder i kraft den 1 april 2020.

2 Förslag till lag om ändring i vapenlagen (1996:67)

Härigenom föreskrivs att 11 kap. 1 § vapenlagen (1996:67) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

11 kap.

1 §¹

Regeringen får meddela föreskrifter om

a) att denna lag eller vissa föreskrifter i lagen ska tillämpas även i fråga om andra föremål än sådana som anges i 1 kap. 2 och 3 §§, om föremålen är särskilt ägnade att användas vid brott mot någons liv, hälsa eller personliga säkerhet,

b) att anslagsenergin eller utgångshastigheten hos en projektil från ett skjutvapen ska understiga ett visst värde eller att vapnet ska vara konstruerat på ett visst sätt för att vapnet ska anses vara effektbegränsat enligt 2 kap. 1 §,

c) att bestämmelserna om tillstånd i 2 kap. 1 § inte ska gälla innehav av skjutvapen som lämnats över från staten till

– statliga tjänstemän eller personer som tillhör det militära försvaret, räddningstjänsten, Polismyndigheten eller Säkerhetspolisen,

– den som för statens räkning tillverkar krigsmateriel, eller

– frivilliga försvarsorganisationer,

d) att tillstånd ska krävas för överföring av skjutvapen eller ammunition från Sverige till ett annat land,

e) att den som avser att föra ut ett skjutvapen från Sverige eller lånar ut ett skjutvapen till någon som är fast bosatt i ett annat land och inte ska använda vapnet endast i Sverige, ska anmäla detta till Polismyndigheten,

f) att denna lag inte ska gälla i fråga om skjutvapen och ammunition som en företrädare för en annan stats myndighet medför vid tillfällig tjänstgöring i Sverige eller vid resa för tjänsteändamål genom Sverige, *och*

g) storleken på de avgifter som får tas ut enligt 2 kap. 19 §.

f) att denna lag inte ska gälla i fråga om skjutvapen och ammunition som en företrädare för en annan stats myndighet medför vid tillfällig tjänstgöring i Sverige eller vid resa för tjänsteändamål genom Sverige,

g) storleken på de avgifter som får tas ut enligt 2 kap. 19 §, *och*

h) att bestämmelserna om tillstånd i 2 kap. 1 § inte ska gälla införsel av skjutvapen som lämnats över från staten till statliga tjänstemän eller personer som tillhör det militära försvaret, räddningstjänsten, Polismyndigheten eller

¹ Senaste lydelse 2015:335.

*Säkerhetspolisen, eller ammunition
till sådana vapen.*

Denna lag träder i kraft den 1 april 2020.